

คู่มือเตรียมสอบ

นายทหารสัญญาบัตร

กลุ่ม

นิติศาสตร์

กรมยุทธรศึกษาทหารบก

ประกอบด้วย

- ความรู้เบื้องต้นกฎหมายทั่วไป ลักษณะ ระบบ ที่มา ประเภท และลำดับชั้นของกฎหมาย ขอบเขต ใช้บังคับ การตีความ สิทธิบุคคล กระบวนการยุติธรรม กฎหมายไทย
- กฎหมายอาญา ศึกษาลักษณะของกฎหมายอาญา หลักทั่วไปแห่งกฎหมายอาญา ทฤษฎีว่าด้วยความผิด ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะของโทษ การกำหนดโทษ เหตุต่างๆ อันกระทบถึงการลงโทษทางอาญา บทบัญญัติทั่วไปที่ใช้แก่ความผิด ลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา
- กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แนวความคิดพื้นฐานและบทบาทความสำคัญของกฎหมายเอกชน การใช้และการตีความกฎหมายเอกชน อิทธิพลของแนวความคิดในเรื่องรัฐสวัสดิการที่มีต่อหลักกฎหมายเอกชน อันเป็นผลให้มีการก่อรูปของกฎหมายเชิงเอกชนทั้งหมด หลักทั่วไปและสาระเบื้องต้นของกฎหมายแพ่ง ตามที่ปรากฏในลักษณะ 1-2 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ความรับผิดทางอาญา และโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย
- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อำนาจพนักงานสอบสวนและศาล การฟ้องคดีอาญา วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น อุทธรณ์และฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยบททั่วไป และวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และภาค 2

เปิดตัวครบวงจร ทุกหน่วยงานสอบ
และคิวทางไปรษณีย์
ติดต่อ 02-3186868, 02-3141492

ศูนย์รวมคู่มือเตรียมสอบและแนวข้อสอบ
มีวางจำหน่ายตามศูนย์หนังสือทั่วประเทศ
บริการจัดส่งพัสดุ หรือ โฟล์ดดาวโหลด
www.thebestcenter.com
ติดต่อไลน์ Line ID : @thebestcenter
หรือ Line ID : 0822151905

270.-

คู่มือเตรียมสอบ กลุ่มนิติศาสตร์

นายทหารสัญญาบัตร กรมยุทธศึกษาทหารบก

ราคา 270.-

คำนำ

ชุดเจาะข้อสอบ สำหรับกลุ่มนิสิตาสตร์ นายทหารสัญญาบัตร กรมยุทธศึกษาทหารบก โดยทางสถาบัน THE BEST CENTER และคณะได้เรียบเรียงขึ้น เพื่อให้ผู้สมัครสอบใช้สำหรับเตรียมตัวสอบในการสอบแข่งขันฯ ในครั้งนี้

ทางสถาบัน THE BEST CENTER ได้เล็งเห็นความสำคัญจึงได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา โดยได้รวบรวมขึ้นจากประสบการณ์ตรงทั้งเล่มเป็นการเจาะข้อสอบกฎหมายพร้อมข้อสอบและคำเฉลยอธิบายอย่างละเอียด ที่กำหนดในการสอบ เพื่อให้ผู้ที่สอบได้เตรียมตัวอ่านล่วงหน้า มีความพร้อมในการทำข้อสอบ

ท้ายนี้ คณะผู้จัดทำขอขอบคุณทางสถาบัน THE BEST CENTER ที่ได้ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดทำต้นฉบับนี้ ทำให้หนังสือเล่มนี้สามารถสำเร็จขึ้นมาเป็นเล่มได้ พร้อมกันนี้คณะผู้จัดทำขออ้อมรับข้อบกพร่องใด ๆ อันเกิดขึ้นและยินดีรับฟัง

ขอให้โชคดีในการสอบทุกท่าน

ฝ่ายวิชาการ

สถาบัน The Best Center

www.thebestcenter.com

สารบัญ

➤ ความรู้เกี่ยวกับกรมยุทธศึกษาทหารบก	1
➤ ความรู้เบื้องต้นกฎหมายทั่วไป ลักษณะ ระบบ ที่มา ประเภท และลำดับชั้นของกฎหมาย ขอบเขตใช้บังคับ การตีความ สิทธิบุคคล กระบวนการยุติธรรม กฎหมายไทย	3
➤ กฎหมายอาญา ศึกษาลักษณะของกฎหมายอาญา หลักทั่วไปแห่งกฎหมายอาญา ทฤษฎีว่าด้วยความผิด ทฤษฎีว่าด้วยความผิด ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบทางอาญา ลักษณะของโทษ การกำหนดโทษ เหตุต่างอันกระทบถึงการลงโทษทางอาญา บทบัญญัติทั่วไปที่ใช้แก่ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา	30
➤ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แนวคิดพื้นฐาน และบทบาทความสำคัญของกฎหมายกฎหมายเอกชน การใช้การตีความความกฎหมายเอกชน อิทธิพลของแนวคิดในเรื่องสวัสดิการที่มีต่อกฎหมายเอกชนอันเป็นผลให้การก่อรูป ของกฎหมายกึ่งเอกชนกึ่งมหาชน หลักทั่วไปและสาระสำคัญและสาระสำคัญเบื้องต้นของกฎหมายแพ่งลักษณะ1-2ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	42
➤ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อำนาจพนักงานสอบสวนและศาล การฟ้องคดีอาญา วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น อุทธรณ์และฎีกา	57
➤ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยบททั่วไป และวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และภาค 2	79
◆ แนวคำถาม - ตอบ	101
◆ แนวข้อสอบตัวเลือก	208

ความรู้เกี่ยวกับกรมยุทธศึกษาทหารบก

➤ภารกิจสำคัญ

กรมยุทธศึกษาทหารบก ได้รับการกิจสำคัญจากกองทัพบก คือ รับผิดชอบในการเตรียมกำลังของกองทัพบก ด้วยการฝึก การศึกษา บนพัฒนาการของหลักนิยมและวิทยาการ เพื่อให้กำลังพลของกองทัพบกนั้น มีความรู้ มีคุณธรรม มีความพร้อม มีความทันสมัย พร้อมปฏิบัติการกิจที่จะได้รับจากกองทัพบกในทุก ๆ ด้าน

ซึ่งในบทบาทด้านการฝึกนั้น รับผิดชอบตั้งแต่การฝึกระดับบุคคล จนถึงการฝึกเป็นหน่วยระดับกองทัพนว โดยแบ่งเป็นการฝึกตามวงรอบประจำปี การฝึกพิเศษ และการฝึกงานในหน้าที่ รวมทั้งจัดการแข่งขันและการตรวจสอบระดับกองทัพบก เพื่อเป็นการสร้างและวัดมาตรฐานตามที่กองทัพต้องการ อีกทั้งได้ใช้การประกันคุณภาพการฝึก เพื่อให้การฝึกเป็นระบบที่ถูกต้องทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์

สำหรับบทบาทด้านการศึกษา รับผิดชอบการศึกษาทั้งระบบของทุกหน่วยการศึกษา ตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาสู่กองทัพ กระบวนการผลิต และเพิ่มพูนความรู้ทุกระดับ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ให้มีความพร้อมในการทำงานแต่ละตำแหน่งหน้าที่ ด้วยการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาครูอาจารย์ พัฒนาวิธีการสอน และการประเมินผล เพื่อให้ผลผลิตเป็นไปตามที่กองทัพบกและหน่วยต้องการ รวมทั้งมีกระบวนการติดตามผลผลิตหลังจบการศึกษา เพื่อนำมาพัฒนาการศึกษาในแต่ละด้านให้สมบูรณ์ และทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งนี้ได้ใช้การประกันคุณภาพการศึกษาในทุกโรงเรียนและหน่วยจัดการศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่ามีมาตรฐานสามารถขับเคลื่อนพร้อมกันทั้งระบบ

ความรับผิดชอบอีกบทบาทหนึ่ง คือ ด้านหลักนิยมและยุทธศาสตร์ ซึ่งรับผิดชอบการจัดทำและพัฒนาหลักนิยม รวมถึงการทบทวนยุทธศาสตร์ ทั้งของเหล่าและระดับหน่วยต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของกองทัพบก

ด้วยภารกิจ และความรับผิดชอบทั้งหมดนี้ กรมยุทธศึกษาจะดำเนินงานด้วยความตั้งใจ มุ่งมั่น และทุ่มเทอย่างสุดความสามารถ

เพราะหน้าที่ของเราทุกคน คือ

“สร้างทหารด้วยการฝึก

สร้างขุนศึกด้วยการศึกษา

สร้างผู้บังคับบัญชาด้วยการพัฒนาคุณธรรม”

วิสัยทัศน์ OUR VISION

**พัฒนาปรับการเตรียมกำลังกองทัพบกให้ก้าวไกล ทันสมัย มี
สมรรถนะสูง เป็นกองทัพมืออาชีพ และมุ่งสู่ความเป็นเลิศ**
Develop and improve combat readiness to become an
advance, modern, competent and professional army
who strives for excellence.

ภารกิจ Our Mission

วางแผน อำนวยการ ประสานงาน แนะนำ กำกับ การ ดำเนินการสนับสนุน และตรวจ
ตราเกี่ยวกับกิจการสายวิทยาการ การฝึกอบรม และฝึกศึกษาของกำลังพลเป็นบุคคลและ
หน่วยต่าง ๆ กองทัพบก ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงกิจการอนุศาสนาจารย์

ให้การฝึกอบรม และการฝึกศึกษาแก่กำลังพลของกองทัพบกและนอกกองทัพบกใน
หลักสูตรต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย และอำนวยการฝึกอบรมและการฝึกศึกษาในทุกเหล่าของ
กองทัพบก, สถาบันการศึกษาและเหล่าสายวิทยาการ วิจัยและพัฒนา กำหนดหลักนิยมและ
ยุทธศาสตร์ทางทหารทั้งปวงของกองทัพบกที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปกครองบังคับบัญชาหน่วย
ทหารที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ความรู้เบื้องต้นกฎหมายทั่วไป ลักษณะ ระบบ ที่มา ประเภท และลำดับชั้นของกฎหมาย ขอบเขตใช้บังคับ การตีความ สิทธิบุคคล กระบวนการยุติธรรม กฎหมายไทย

.....

กฎหมายคืออะไร

กฎหมายคือข้อบังคับของรัฐ ที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ควบคุมพฤติกรรมของพลเมือง มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม หากใครฝ่าฝืน จะถูกลงโทษ

กฎหมายสำคัญอย่างไร

กฎหมายมีความสำคัญต่อสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. กฎหมายสร้างความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมและประเทศชาติ

เมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมทุกคนจำเป็นต้องมีบรรทัดฐาน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติยึดถือเพื่อความสงบเรียบร้อย ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม

2. กฎหมายเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์

พลเมืองไทยทุกคนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมาย ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษ กฎหมายจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของเราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

3. กฎหมายก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

คนเราทุกคนย่อมต้องการความยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้น การที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูกต้องหรือไม่นั้น ย่อมต้องมีหลักเกณฑ์ ฉะนั้น กฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่เป็นหลักของความยุติธรรม

4. กฎหมายเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปในทางใด หรือคุณภาพของพลเมืองเป็นอย่างไร จำเป็นต้องมีกฎหมายออกมาใช้บังคับ เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังจะเห็นได้จากการที่กฎหมายได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยรัฐเป็นผู้จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายนั้น ย่อมส่งผลให้ คุณภาพด้านการศึกษาของประชาชน สูงขึ้น หรือการที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมทำให้สังคมและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนมีมาตรฐานดีขึ้น

ระบบของกฎหมาย

กฎหมาย มี 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และระบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเรียกอีกอย่างว่า ระบบจารีตประเพณี

ระบบลายลักษณ์อักษร (Civil law System) ประเทศไทยใช้ระบบนี้เป็นหลัก กระบวนการจัดทำกฎหมาย มีขั้นตอนที่เป็นระบบ มีการจดบันทึก มีการถ่วงถ่วงของฝ่ายนิติบัญญัติคือ รัฐสภา มีการจัดหมวดหมู่กฎหมาย

ของตัวบทและแยกเป็นมาตรา เมื่อผ่านการกลั่นกรองจากรัฐสภาแล้ว จะประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยราชกิจจานุเบกษา กฎหมายลายลักษณ์อักษรนี้ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง

ระบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือจารีตประเพณี (Common Law System) เป็นกฎหมายที่มีได้มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีการจัดเป็นหมวดหมู่ และไม่มีมาตรา หากแต่เป็นบันทึกความจำตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้กันต่อมา ตั้งแต่บรรพบุรุษรวมทั้งบันทึกคำพิพากษาของศาลที่พิพากษาคดีมาแต่ดั้งเดิม ประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ประเทศอังกฤษและประเทศทั้งหลายในเครือจักรภพของอังกฤษ

ประเภทของกฎหมาย

.....

1. แบ่งตามลักษณะการใช้กฎหมาย

การแบ่งประเภทกฎหมายตามลักษณะการใช้กฎหมาย ต้องคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ การนำเอากฎหมายไปใช้เป็นหลัก ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติ

กฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคล กำหนด ข้อบังคับความประพฤติของบุคคลทั้งในทางแพ่งและในทางอาญา โดยเฉพาะในทางอาญา คือ ประมวลกฎหมายอาญา จะบัญญัติลักษณะการกระทำความผิดเป็นความผิดระบอบประกอบความผิดและกำหนดโทษไว้ว่าจะต้องรับโทษอย่างไร และในทางแพ่ง คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะกำหนดสาระสำคัญของบทบัญญัติว่าด้วยนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในฐานต่างๆ ตามกฎหมาย เช่น นิติกรรมหนี้ สัญญา เอกเทศสัญญา เป็นต้น

กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการปฏิบัติด้วยการนำเอากฎหมายสารบัญญัติไปใช้ไปปฏิบัติตนเอง เช่น ไปดำเนินคดีในศาลหรือเรียกว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความก็ได้ กฎหมายวิธีสบัญญัติ จะกำหนดระเบียบ ระบบ ขั้นตอนในการใช้ เช่น กำหนดอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหา วิธีการร้องทุกข์ วิธีการสอบสวนวิธีการนำคดีที่มีปัญหาฟ้องต่อศาล วิธีการพิจารณาคดีต่อผู้คดี ในศาลรวมทั้งการบังคับคดีตามคำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาล เป็นต้น กฎหมายวิธีสบัญญัติ จะกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลัก

2. แบ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับประชาชน

กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่รัฐตราออกใช้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ ประชาชนการบริหารประเทศ รัฐมีฐานะเป็นผู้ปกครองประชาชนด้วยการออกกฎหมายและให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคม จึงตรากฎหมายประเภทมหาชนซึ่งเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นส่วนรวมทั้งประเทศ และทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะมีผลกระทบต่อบุคคลของประเทศเป็น

ส่วนรวม จึงเรียกว่า กฎหมายมหาชน กฎหมายประเภทนี้ ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายอาญา เป็นต้น

กฎหมายเอกชน เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน ด้วย กันเอง เป็นความสัมพันธ์ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา คือ เอกชนด้วยกันเอง รัฐไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ เพราะไม่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม จึงให้ประชาชนมีอิสระกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในกรอบของกฎหมายเพื่อคุ้มครองความเสมอภาคมิให้อาเปรียบต่อกันจนเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นต่อ การดำรงชีวิตประจำวัน กฎหมายเอกชน ได้แก่ กฎหมายแพ่งทั้งหลายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

กฎหมายไทยมาจากไหน

ประเทศไทยเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือที่เรียกว่า Civil Law ดังนั้นสิ่งที่จะมาใช้บังคับเป็นกฎหมายย่อมต้องมีการถูกเขียนหรือตีตราขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อนจากรัฐ

รัฐแต่ละรัฐย่อมมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ในประเทศไทยแบ่งการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 อำนาจ

1. อำนาจนิตินบัญญัติ ใช้อำนาจผ่านทางรัฐสภา มีหน้าที่ตรากฎหมาย
2. อำนาจบริหาร ใช้อำนาจผ่านทางรัฐบาล มีหน้าที่บริหารประเทศ
3. อำนาจตุลาการ ใช้อำนาจผ่านทางศาล มีหน้าที่ยุติข้อพิพาท

โดยหลักแล้วอำนาจในการตรากฎหมายจะเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ในบางกรณีรัฐบาลอาจใช้อำนาจตรากฎหมายได้ โดยรัฐบาลอาศัยอำนาจจากรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีตราพรก.

ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

การมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายเป็นแนวความคิดทางกฎหมายของฝรั่งเศส ซึ่งกำหนดลำดับชั้นระหว่างกฎหมายประเภทต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้มีอำนาจในการตรากฎหมายที่มีศักดิ์ด้อยกว่าต้องเคารพและไม่ สามารถตรากฎหมายที่ละเมิดกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าได้

1. รัฐธรรมนูญ
2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
3. พระราชบัญญัติ
4. พระราชกำหนด
5. พระราชกฤษฎีกา
6. กฎกระทรวง
7. ข้อบัญญัติท้องถิ่น ได้แก่ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และข้อบัญญัติเมืองพัทยา

➤ โทษทางแพ่ง โทษทางอาญา

โทษทางแพ่ง ก็คือการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งเรียกว่า “ค่าสินไหมทดแทน”

โทษทางอาญามี 5 ชั้น(สถาน) ได้แก่ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

ศาลไทย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2560) มาตรา 188 ถึงมาตรา 214 กำหนดศาลไทยมี 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ (constitutional court) เป็นศาลสูงที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีอำนาจหลักที่จะวินิจฉัยว่า กฎหมายใดมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น ขัดกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือไม่

2. ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรม (The Court of Justice) เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เช่นคดีแพ่ง คดีอาญา โดยศาลยุติธรรมได้แก่ ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย เป็นต้น

3. ศาลปกครอง

ศาลปกครอง (Administrative court) เป็นศาลชำนาญพิเศษด้านกฎหมายปกครอง โดยเฉพาะด้านข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐ จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ราชการเป็นไปตามกฎหมาย

4. ศาลทหาร

ลำดับชั้นศาล

ปกติแล้วระบบกฎหมายไทยจะมีอยู่ 3 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา นอกจากนี้บางศาลมีการแบ่งที่แตกต่างออกไปเช่น ศาลปกครอง มี 2 ชั้น ศาลได้แก่ ศาลปกครองชั้นต้น ศาลปกครองสูงสุด

โดยแต่ละครั้งที่มีการยื่นเรื่องขึ้นสู่ศาลนั้น จะต้องเริ่มต้นยื่นฟ้องที่ศาลลำดับแรกสุดของแต่ละประเภทศาลเสมอ เช่น ศาลยุติธรรม ต้องยื่นฟ้องศาลชั้นต้นก่อน เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว หากไม่พอใจจึงจะมีสิทธิยื่นฟ้องอุทธรณ์ได้ และหากไม่พอใจคำพิพากษาศาลอุทธรณ์จึงจะมีสิทธิยื่นฟ้องฎีกาได้ เป็นเช่นนี้เพื่อให้คำฟ้องที่ยื่นมาได้ผ่านกระบวนการพิจารณาของศาลในชั้นศาลนั้นๆก่อน จึงจะเลื่อนผ่านไปศาลลำดับชั้นสูง

การตีความกฎหมาย (Interpretation of Law) หมายถึง การค้นหาความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจนแน่นอน กล่าวคือ ถ้ากฎหมายหรือมีความหมายได้หลายทาง เพื่อหยั่งทราบว่าถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมายมีความหมายอย่างไร

การใช้กฎหมายและการตีความเป็นของคู่กันเสมอ ผู้ที่ใช้กฎหมายจะใช้ถูกต้องก็ต่อเมื่อรู้และเข้าใจความหมายแห่งบทกฎหมายนั้น บทกฎหมายใดเมื่อนำมาปรับเข้ากับกรณีที่เกิดขึ้นและมีข้อสงสัยว่าไม่สามารถจะใช้ปรับแก้คดีได้หรืออาจมีถ้อยคำไม่ชัดเจน ก็จำเป็นต้องตีความบทกฎหมายนั้น ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์...” ถ้าพิจารณาบทบัญญัติมาตรานี้จะเห็นว่าการกระทำต่างๆ อาจเข้าข่ายมาตรานี้ได้ เช่น ขว้างก้อนหินโดนกระจกบ้านผู้อื่นแตก ปลอ่ยลมยางรถยนต์ของผู้อื่น เป็นต้น

1. ผู้ตีความกฎหมาย

ผู้ใดเป็นผู้ใช้กฎหมาย ผู้นั้นย่อมเป็นผู้ตีความกฎหมายนั้นซึ่งได้แก่

1. **ประชาชน** เมื่อประชาชนใช้กฎหมาย ก็ย่อมต้องตีความกฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเอง ตัวอย่างเช่น ในการทำนิติกรรมสัญญาระหว่างกัน เพื่อให้คู่สัญญาทราบว่าตนมีสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันอย่างไร หรืออาจมีข้อสงสัยในความหมายของกฎหมาย คู่สัญญาอาจปรึกษาผู้รู้กฎหมายหรือทนายความได้

2. **เจ้าพนักงาน** เป็นผู้ใช้กฎหมายทั้งในทางแพ่งและทางอาญา รวมทั้งระเบียบวินัยทางปกครอง เจ้าพนักงานจึงเป็นผู้ตีความกฎหมายนั้นได้ การตีความของเจ้าพนักงานบางกรณีถือว่าเป็นที่สุด ไม่มีการอุทธรณ์ต่อไป เว้นแต่คู่กรณีจะเห็นว่าการตีความนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็อาจฟ้องร้องขอให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดให้เป็นเด็ดขาดต่อไป

3. **นักนิติศาสตร์** คือ ผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิชากฎหมาย เขียนคำอธิบายบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ พร้อมทั้งให้ความเห็นหรือตีความบทกฎหมายนั้นๆ เพื่อความถูกต้องและให้ความยุติธรรมมากที่สุด ความเห็นของนักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะในต่างประเทศจะมีอิทธิพลเหนือคำพิพากษาของศาลเป็นอันมาก เพราะผู้พิพากษาจะให้การยอมรับและนำการวินิจฉัยตีความของนักนิติศาสตร์เหล่านั้นไปใช้เป็นหลักในคำพิพากษาด้วย

4. **ผู้พิพากษา** ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาจึงเป็นผู้ตีความกฎหมาย การตีความโดยศาลเป็นการตีความที่มีน้ำหนักมากกว่าการตีความด้วยวิธีอื่น เพราะเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ต้องบังคับคดีไปตามที่ตัดสินนั้น

ในทางกฎหมาย หากศาลสูงตัดสินชี้ขาดไว้อย่างไรย่อมถือว่าเป็นบรรทัดฐานอ้างอิงได้เสมอ ดังนั้น เมื่อศาลสูงตีความในคดีใดไว้ ต่อมาหากเกิดคดีในลักษณะเดียวกัน ผู้พิพากษาอื่นก็จะเอาคำพิพากษาเดิมของศาลสูงมาวินิจฉัยยึดถือเป็นหลักที่ถูกต้อง เพราะมีฉะนั้นอาจถูกกลับคำพิพากษาได้เมื่อคดีถึงศาลสูง

นอกจากผู้ตีความกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว ยังมีองค์กรที่กฎหมายให้อำนาจ ไว้ในการตีความ เช่น การตีความเพื่อวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

2. หลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายทั่วไป

การตีความในกฎหมายทั่วไปมีหลักเกณฑ์ 2 ประการคือ

1.การตีความกฎหมายโดยบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่

กรณีนี้เป็นกรณีที่ผู้บัญญัติกฎหมายหรือรัฐได้บัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่อีกฉบับหนึ่งเพื่อตีความ อธิบาย หรือกำหนดความหมายที่แน่นอนของถ้อยคำบางคำในกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาก่อนหน้านี้ ซึ่งมีข้อความหรือถ้อยคำบางคำที่น่าเคลือบคลุมสงสัย หรืออาจแปลความหมายผิดไปจากเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมายเพื่อให้มีความหมายที่กระจ่างชัดขึ้น กฎหมายที่ออกมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการตีความหมายเช่นนี้มักบัญญัติให้มีผลย้อนหลังไปจนกระทั่งวันเริ่มใช้บังคับกฎหมายฉบับแรกด้วย เพื่อตัดปัญหาความยุ่งยากและเพื่อมิให้เกิดความลักลั่นกัน

2.การตีความกฎหมายโดยอาศัยหลักวิชาการ

วิธีการนี้ให้ตีความกฎหมายตามตัวอักษรก่อน และถ้าได้ตีความตามตัวอักษรแล้วยังมีข้อถกเถียงในเรื่องความหมายที่แท้จริงของบทกฎหมายนั้นอยู่ ให้ตีความตามความมุ่งหมายแห่งบทบัญญัติต่อไปอีกชั้นหนึ่ง จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรค 1 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ” แสดงว่าการตีความตามหลักวิชาการนี้ มีหลักเกณฑ์ในการตีความ 2 ประการคือ

ก.การตีความตามตัวอักษร เป็นการตีความตามถ้อยคำสำนวนในตัวบทกฎหมาย บทกฎหมายใดมีข้อความชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่จำเป็นต้องนำไปตีความอีก ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1)ในกรณีที่บทกฎหมายใช้ภาษาธรรมดา ก็ต้องเข้าใจว่ามีความหมายที่เข้าใจอยู่ตามภาษาธรรมดาของถ้อยคำนั้นหรือให้ถือตามพจนานุกรม ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1288 /2508 ฟ้องกล่าวว่าจำเลยบังอาจขัดขวางแข่งรถเมล์ โดยฝ่าฝืนป้ายห้ามแข่งของเจ้าพนักงานที่ติดตั้งไว้ เป็นเหตุให้ชนรถเมล์เสียหาย เสียหุล่มสะพานเสียหาย ดังนี้เมื่อตามพระราชบัญญัติการจราจรทางบกไม่มีบทวิเคราะห์ศัพท์คำว่า “แข่ง” ไว้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 คำว่า “แข่ง” หมายถึง กิริยาแทรกหรือเสียด ซึ่งหมายความว่า เบียดเข้าไปหรือเบียดไป เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติความหมายไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะก็ต้องตีความไปตามความหมายธรรมดา

2)ในกรณีที่บทกฎหมายใช้ภาษาทางเทคนิคหรือภาษาทางวิชาการ ต้องเข้าใจความหมายตามที่เข้าใจกันในทางเทคนิคหรือในทางวิชาการนั้นๆ เช่น ศัพท์ทางการแพทย์ ทางช่างกล ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ก็ต้องถือตามความหมายที่เข้าใจกันในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้น

3)ในกรณีที่บทกฎหมายประสงค์ให้ถ้อยคำบางคำมีความหมายเป็นพิเศษไปกว่าที่เข้าใจกันอยู่ในภาษาธรรมดา หรือภาษาเทคนิค หรือในทางวิชาการ กฎหมายจะได้กำหนดบทวิเคราะห์ศัพท์ บทนิยาม หรือคำอธิบายปรากฏอยู่ในมาตราแรกของกฎหมายนั้น เช่น ตามบทนิยามในมาตรา 1 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา “อาวุธ” หมายความว่าสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้

หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาชุร ฉะนั้น

ไม่จิ้มฟันซึ่งจำเลยใช้แทงตาโจทก์ให้บอดจึงเป็นอาชุรในความหมายของกฎหมายไปด้วย

ข.การตีความตามเจตนารมณ์ เป็นการหยั่งทราบความหมายของถ้อยคำในบท กฎหมายจากเจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายนั้นๆ การตีความตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายแล้วพยายามเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ ก็เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายดังกล่าว โดยเหตุนี้ เมื่อเราสามารถหยั่งทราบเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายได้ เราก็สามารถทราบความหมายของถ้อยคำที่เขียนไว้ในกฎหมายนั้นได้ การตีความตามเจตนารมณ์นี้สำคัญมาก เพราะ กฎหมายต่างๆ มีความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ไม่เหมือนกัน เช่น ประมวลกฎหมายอาญามีความมุ่งหมายจะกำหนดความผิดและโทษ จึงถือว่าความชั่วของบุคคลเป็นข้อสำคัญ แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มุ่งหมายจะให้มีการชดใช้ค่าเสียหาย โดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายอย่างไรหรือไม่ โดยเหตุนี้ตามกฎหมายอาญาการกระทำจะเป็นการประมาทหรือไม่ จึงพิจารณาจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในลักษณะและฐานะอย่างเดียวกับผู้กระทำว่าสามารถใช้ความระมัดระวังหรือไม่ แต่การประมาทเดินเลื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นพิจารณาจากความระมัดระวังของวิญญูชน คือคนที่มีความรอบคอบปานกลางเป็นประมาณ

โดยปกติ การตีความตามตัวอักษรและตามเจตนารมณ์เป็นสิ่งที่ต้องประกอบกันเพื่อหยั่งทราบถึงความมุ่งหมายอันแท้จริงของกฎหมาย แต่ถ้าการตีความทั้งสองขัดแย้งกัน ต้องถือเอาการตีความตามเจตนารมณ์เป็นใหญ่ เพราะเป็นการตีความไปในทางได้ผลสมความมุ่งหมายของกฎหมาย

ในการแสวงหาเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายแห่งบทบัญญัติของกฎหมายนั้น มีสิ่งซึ่งจะช่วยให้เราตีความหรือแสวงหาเจตนารมณ์ที่ถูกต้องของกฎหมายอยู่หลายประการดังนี้

- (1) ชื่อของกฎหมายจะบอกให้ทราบได้ว่ากฎหมายนี้จะว่าด้วยเรื่องใด
- (2) คำขึ้นต้นของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นพระราชปรารภหรือคำปรารภ มักแสดงเหตุผลในความเป็นมาของกฎหมายฉบับนั้น
- (3) หมายเหตุท้ายกฎหมาย คือข้อความที่พิมพ์อยู่ในตอนท้ายของกฎหมายขณะลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา จะแสดงเหตุผลของการมีกฎหมายฉบับนั้น
- (4) การพิจารณามาตราต่างๆ ในกฎหมายประกอบกัน หรือพิจารณากฎหมายอื่นในเรื่องที่คล้ายคลึงกันหลายๆ ฉบับประกอบกัน ตัวอย่างเช่น ศาลฎีกาตีความคำว่า “เคหะ” โดยพิจารณาจากกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน พ.ศ. 2486 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2488 และฉบับ พ.ศ. 2489 เป็นต้น
- (5) พิจารณาจากสภาพการณ์ที่เป็นไปได้หรือในขณะที่กฎหมายฉบับนั้นใช้บังคับ กล่าวคือ พิจารณาลึกลงนอกเหนือจากตัวบทกฎหมาย เช่น บทความทางวิชาการ คำพิพากษาของศาลหรือข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์
- (6) รายงานการประชุมในการร่างหรือพิจารณากฎหมายนั้น สามารถนำมาเป็นแนวทางสังเกตเพื่อแสวงหาเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

(7)การตีความกฎหมายจะต้องถือหลักว่าต้องตีความให้มีผลบังคับได้ ไม่ใช่ตีความเพื่อให้กฎหมายสิ้นผล เพราะอาศัยเหตุผลธรรมดาว่าผู้บัญญัติกฎหมายย่อมต้องการให้กฎหมายนั้นใช้บังคับได้

(8)บทกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ต้องตีความโดยเคร่งครัด ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 ห้ามมิให้บุคคลอื่นฟ้องบุพการีของตนเรียกว่า คดีอุทลุม ซึ่งเป็นข้อจำกัดการใช้สิทธิทางศาล ข้อห้ามนี้จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด ซึ่งหมายถึงบุพการีโดยกำเนิดเท่านั้น หากประสงค์จะฟ้องพ่อตาแม่ยาย ย่อมไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด

3 หลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายอาญา

การตีความกฎหมายอาญามีกฎเกณฑ์ที่พิเศษกว่าการตีความในกฎหมายทั่วไป ดังนี้

1.กฎหมายอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัด กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดความผิดและโทษ ฉะนั้น การกระทำความผิดหรือคว้นกระทำความผิดจะถือว่าเป็นความผิดและลงโทษได้ต่อเมื่อมีกฎหมายระบุไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญา ต่อเมื่อได้กระทำความผิดอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษ...” แต่การฆ่าตัวเอง จะนำบทกฎหมายในมาตราดังกล่าวมาลงโทษมิได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงว่าเป็นความผิด

2.จะตีความกฎหมายอาญาให้เป็นผลร้ายแก่บุคคลมิได้ เช่น ในกรณีที่มีกฎหมาย สองฉบับหรือกว่านั้นขึ้นไปจะนำมาใช้ปรับแก้คดีให้ถือหลักว่า กฎหมายฉบับใดที่เป็นคุณแก่จำเลย ย่อมต้องใช้กฎหมายฉบับนั้น เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น หรือในกรณีที่กฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า ให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าในทางใด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1031/2498 จำเลยทำผิดไว้ตามกฎหมายเก่า ซึ่งมีโทษสูง แต่ถูกฟ้อง เมื่อมีกฎหมายใหม่กำหนดโทษต่ำลง การนับอายุความต้องถือจากอัตราโทษตามกฎหมายใหม่ เพราะเป็นการใช้กฎหมายในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย

3.ตัวบทกฎหมายอาญาข้อใดที่มีข้อความเคลือบคลุมสงสัย ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ทั้งนี้เทียบเคียงจากหลักในการพิจารณาคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดว่าหากพยานหลักฐานทั้งปวง อย่างพิพาทกล่าวโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1840/2531 ประจักษ์พยานโจทก์ทั้งสองเป็นหญิง ซึ่งโดยปกติแล้วเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นมักจะตื่นตกใจได้ง่าย แม้ขณะเกิดเหตุจะมีแสงไฟฟ้าขนาด 20 แรงเทียนเปิดอยู่ก็ตาม แต่ก็ได้ความว่าคนร้ายสวมหมวก ซึ่งย่อมทำให้การสังเกตจดจำใบหน้าของคนร้ายเป็นไปได้ยาก ไม่แน่นอน ทั้งการที่พยานได้ยืนยันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจขณะนำตัวจำเลยมาที่เกิดเหตุว่าจำเลยเป็นคนร้าย แต่จำเลยได้ถามพยานว่า คนร้ายได้สวมเสื้อตัวที่จำเลยสวมอยู่หรือไม่

พยานตอบว่าจำไม่ได้จึงยังเป็นที่น่าสงสัยว่าพยานจะจำหน้าคนร้ายได้ว่าเป็นจำเลยหรือไม่ เพราะแม้แต่เสื้อคนร้ายซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเพิ่งจับมาให้พยานทั้งสองดูหลังเกิดเหตุไม่นานยังจำไม่ได้ พยานหลักฐานของโจทก์จึงยังไม่ชัดเจนที่จะฟังว่าจำเลยเป็นคนร้ายรายนี้

สิทธิและหน้าที่ของบุคคล

➤ ความหมายของสิทธิ

ความหมายของคำว่า “สิทธิ” มีความเห็นอยู่ 2 ความเห็นคือ

ความเห็นประเภทที่ 1 เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตนาจ้าง” เช่น ในกรณีบุคคลใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินบุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะมี เจตจำนงที่จะครอบครองให้สอยหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น โดยเราจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้ หรือจะใช้อำนาจดังกล่าวแต่เพียงบางประการก็ได้แล้วแต่เจตจำนงของเรา ผู้ที่มีความเห็นประการที่ 1 นี้เห็นว่าความสำคัญอยู่ที่ “อำนาจ”

ความเห็นประการที่ 2 เห็นว่า สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้ ผู้ที่มีความเห็นประการที่ 2 จะเน้นหนักไปที่ “วัตถุประสงค์” ของสิทธิ กล่าวคือ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่บุคคลที่จะมีเจตจำนง ก็เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ ดังนั้นจึงควรถือว่า “สิทธิ” เป็น “ประโยชน์” ที่กฎหมายคุ้มครองมากกว่าจะเป็น “อำนาจ” ส่วนบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับความเห็นที่ 2 เห็นว่าการที่จะถือว่า “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่กฎหมายให้แก่บุคคล เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองให้แก่บุคคล เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองให้แก่บุคคล การที่เจ้าของสิทธิจะใช้สิทธินั้นเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- สิทธิในตัวบุคคล
- สิทธิในทรัพย์สิน
- สิทธิในครอบครัว
- สิทธิในทางการเมือง
- สิทธิในตัวบุคคล หมายถึง สิทธิติดตัวอยู่ในตัวของบุคคลตั้งแต่เกิดมีสภาพเป็นบุคคล

และสิ้นสิทธิเมื่อบุคคลนั้นได้ตาย เช่น สิทธิความสมบูรณ์ของร่างกาย การเจริญเติบโต อนามัย ชื่อเสียง ความคิดเห็น เป็นต้น

- สิทธิในทรัพย์สิน หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีสิทธิอยู่เหนือทรัพย์สินหรือวัตถุที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ เช่น ทรัพย์สินทั้งหลาย ทรัพย์สินสิทธิ สิทธิเรียกร้อง เป็นต้น

- สิทธิในครอบครัว หมายถึง สิทธิต่าง ๆ ที่กฎหมายรับรองเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว เช่น สิทธิของบิดามารดากับบุตร สิทธิของสามีกับภรรยา

- สิทธิในทางการเมือง หมายถึง สิทธิที่รัฐให้แก่บุคคลที่มีสัญชาติของรัฐให้มีอำนาจหน้าที่ไปกระทำการทางการเมือง เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

องค์ประกอบของสิทธิ

- เจ้าของสิทธิ หรือ ผู้ถือ “สิทธิ” ซึ่งจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้แต่ “ทรัพย์” ย่อมไม่สามารถเป็นเจ้าของสิทธิได้ เช่น บุคคลจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกของเขาให้แก่สุนัขที่เขารักไม่ได้ เพราะสัตว์จะเป็นเจ้าของสิทธิไม่ได้ แต่เขาทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่บุคคลโดยมีข้อกำหนดให้เลี้ยงดูสัตว์นั้นได้
- บุคคลซึ่งมีหน้าที่ ซึ่งได้แก่ บุคคลซึ่งจะต้องรับผิดชอบสภาพบังคับเว้นแต่เขาจะกระทำหรือคเว้นกระทำการบางประการเพราสิทธิและหน้าที่ย่อมเป็นของคู่กัน เมื่อมีเจ้าของสิทธิตามข้อ 1 ก็ต้องมีบุคคลผู้มีหน้าที่ตามข้อ 1 และจะเรียกว่าเขาเป็นผู้ถือ “หน้าที่” ก็ได้ ผู้ที่จะมี หน้าที่ได้ย่อมจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเช่นเดียวกัน
- การกระทำหรือคเว้น ซึ่งบุคคลเจ้าของสิทธิหรือผู้ถือสิทธิสามารถเรียกร้องได้จากบุคคลผู้มีหน้าที่ กล่าวคือสิทธิย่อมเป็นเหตุให้บุคคลมีหน้าที่ที่จะกระทำหรือคเว้นการกระทำใด ๆ เพื่อประโยชน์เจ้าของสิทธิ และโดยปกติองค์ประกอบข้อ 3 นี้ เรียกว่า “เนื้อหาของสิทธิ”
- วัตถุแห่งสิทธิ ซึ่งได้แก่ บางสิ่งบางอย่างที่การกระทำหรือคเว้นตามข้อ 3 เกี่ยวข้องบางสิ่งบางอย่างไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินคือวัตถุที่เป็นรูปร่างอาจจะเป็นสิทธิหรือบุคคลก็ได้
- เหตุให้เกิดสิทธิตกทอดไปยังผู้ถือสิทธิ ซึ่งได้แก่ข้อเท็จจริงที่ทำให้เกิดสิทธิ หรือทำให้สิทธิตกทอดไปยังเจ้าของสิทธิหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ข้อเท็จจริงซึ่งผลของข้อเท็จจริงนั้นเป็นเหตุให้เจ้าของสิทธิได้รับสิทธินั้น

บุคคล คือ สิ่งที่สามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย เฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่สามารถมีสิทธิและหน้าที่ สัตว์ไม่มีสิทธิและหน้าที่ จึงไม่ใช่บุคคล

ยังมีสิ่งอื่นซึ่งมีสภาพบุคคลด้วย ได้แก่ หมูคน กองทรัพย์สิน หรือกิจการอันใดอันหนึ่ง เช่น สมาคม มูลนิธิ หรือกระทรวง ทบวงกรม ซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ เช่น สามารถทำการซื้อขายได้ เราเรียกบุคคลประเภทนี้ว่า นิติบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. บุคคลธรรมดา

ได้แก่มนุษย์ทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง หรือผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นคนโง่หรือคนฉลาด คนดีหรือคนบ้า ก็เป็นบุคคลธรรมดา

การเริ่มสภาพบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 วรรค 1 บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก...” จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่าการเริ่มสภาพบุคคลต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการคือ 1. การคลอด และ 2. การอยู่รอดเป็นทารก

ดังนั้นเด็กที่ยังไม่ได้คลอดจึงไม่มีสภาพบุคคล การคลอดนั้นต้องเป็นการคลอดที่สำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์แล้ว

เมื่อคลอดแล้วจะต้องอยู่รอดเป็นทารก โดยร่างกายต้องแตกต่างหากออกจากมารดา และมีการหายใจของทารก แม้จะเพียงเล็กน้อยก็ตามก็ถือว่ามิสภาพบุคคล ดังนั้นทารกที่ตายก่อนคลอดหรือแม้ขณะคลอด เมื่อไม่มีสภาพบุคคลแล้วก็ไม่มิสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายกฎหมายได้ยอมรับสิทธิของทารกซึ่งอยู่ในครรภ์มารดา ยังมีได้คลอด โดยมาตรา 15 วรรค 2 ได้บัญญัติไว้ว่า “ทารกในครรภ์มารดาที่สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก” เช่น บิดาของทารกได้ตายลงในระหว่างที่ทารกอยู่ในครรภ์มารดา ทารกย่อมมิสิทธิได้รับมรดกของบิดา ถ้าหากว่าภายหลังได้เกิดมาและมีชีวิตรอดอยู่เป็นทารก สิทธิในการรับมรดกนี้ ย่อมย้อนหลังไปถึงเวลาที่ทารกยังอยู่ในครรภ์มารดา แต่มีเงื่อนไขว่าทารกที่เกิดมานั้นจะต้องมีชีวิตรอดอยู่

ทารกในครรภ์มารดาที่สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ คือทารกที่เกิดภายใน 310 วัน นับแต่วันที่เข้ามรดกคือบิดาตายหรือภายใน 310 วันนับแต่วันที่ขาดจากการสมรส (มาตรา 1604 และ 1536) มาตรา 15 วรรค 2 นี้ บัญญัติขึ้นเพื่อให้ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาเสียเปรียบผู้ที่เกิดมาแล้ว ในกรณีที่ทารกจะได้สิทธิต่าง ๆ เช่นสิทธิในการได้รับมรดก การสิ้นสุดสภาพบุคคล

มาตรา 15 วรรค 1 บัญญัติว่า “สภาพบุคคล...สิ้นสุดลงเมื่อตาย” เมื่อบุคคลถึงแก่ความตาย สิทธิและหน้าที่ของผู้ตายย่อมตกทอดไปยังทายาทของผู้ตาย

1. การตาย เป็นการสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยธรรมชาติ บุคคลจะถึงแก่ความตายตามธรรมชาติ เมื่อหยุดหายใจ และหัวใจหยุดเต้น ได้มีการประชุมทางการแพทย์และกฎหมาย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2531 ที่ประชุมประกอบไปด้วยแพทย์ นักกฎหมาย และบุคคลทั่วไป ได้เห็นพ้องต้องกันว่าการตายเป็นปัญหาข้อเท็จจริงทางการแพทย์ มิใช่ปัญหาข้อกฎหมาย

2. การสาปสูญ เป็นการสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย ผู้ใดถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาปสูญ ก็เท่ากับว่าถึงแก่ความตาย

สถานะของบุคคล

สถานะของบุคคล คือฐานะหรือตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในสังคม เช่น เป็นเพศชายหรือเพศหญิง เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นคนไทย หรือคนต่างด้าว เมื่อเรารู้สถานะของบุคคลทำให้เรารู้ถึงสิทธิและหน้าที่ว่ามีอยู่อย่างใด เช่น เพศหญิงไม่ต้องเป็นทหาร เพศชายต้องเป็นทหาร เด็กที่อายุไม่ถึงสิบปีบริบูรณ์ย่อมยังไม่บรรลุนิติภาวะ เมื่อจะทำนิติกรรมต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม คนไทยย่อมมิสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง คนต่างด้าวไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

ตั้งแต่บุคคลเกิดจนถึงแก่ความตาย ก็จะต้องมีการจดทะเบียนสถานะของบุคคลหลายอย่างด้วยกัน เช่น เมื่อเกิดมาก็ต้องไปแจ้งเกิดต่อนายทะเบียน เมื่อสมรสก็ต้องไปจดทะเบียนสมรส ทำให้รู้ว่าบุคคลมีอายุเท่าไร บรรลุนิติภาวะแล้วหรือยัง ยังเป็นโสดหรือทำการสมรสแล้ว ทำให้รู้สถิติจำนวนคนเกิดคนตายในแต่ละท้องถิ่น ทำให้รู้จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตหนึ่ง ๆ และรู้จำนวนผู้ที่จะต้องมารับการตรวจเลือกเข้าเป็นทหารในปีหนึ่ง ๆ

➤ การจดทะเบียนสถานะของบุคคล

1. การเกิด ตามพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 เมื่อมีคนเกิดให้แจ้งการเกิดดังต่อไปนี้

1.1 คนเกิดในบ้าน ให้เจ้าบ้านหรือบิดาหรือมารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่คนเกิดในบ้านภายใน 15 วันนับแต่วันเกิด “เจ้าบ้าน” หมายความว่า ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครองบ้านในฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า หรือในฐานะอื่นใดก็ตาม ในกรณีที่ไม่มีปรากฏเจ้าบ้าน หรือเจ้าบ้านไม่อยู่ ดาย สูญหาย สบสูญ หรือไม่ สามารถปฏิบัติกิจการได้ ให้ถือว่าผู้มีหน้าที่ดูแลบ้านในขณะนั้นเป็นเจ้าบ้าน

1.2 คนเกิดนอกบ้าน ให้บิดาหรือมารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ ภายใน 15 วันนับแต่วันเกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนดให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่วันเกิดการแจ้งตาม 1.1 และ 1.2 ให้แจ้งตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนด พร้อมทั้งแจ้งชื่อคนเกิดด้วย

1.3 เด็กเกิดในสภาพแรกเกิดหรือเด็กอ่อนถูกทอดทิ้ง ผู้ใดพบเด็กในสภาพแรกเกิดหรือเด็กอ่อนซึ่งถูกทอดทิ้ง ให้นำเด็กนั้นไปส่งและแจ้งต่อนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์แห่งท้องที่ที่ตนพบเด็กนั้นโดยเร็ว ในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ไว้ให้บันทึกการรับตัวเด็กตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนด แล้วนำเด็กส่งเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ เมื่อเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ได้รับตัวเด็กไว้แล้วให้แจ้งการมีคนเกิดต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง

2. การตาย ตามพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 เมื่อมีคนตายให้แจ้งการตาย

2.1 คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนตายภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาตาย ในกรณีไม่มีเจ้าบ้าน ให้ผู้พบศพแจ้งภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาพบศพ

2.2 คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีการตายหรือพบศพแล้วแต่กรณี หรือแห่งท้องที่ที่พึงแจ้งได้ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือเวลาพบศพ ในกรณีเช่นนี้จะแจ้งต่อนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้ กำหนดเวลาให้แจ้งตาม 2.1 และ 2.2 ถ้าในท้องที่ใดการคมนาคมไม่สะดวก ผู้อำนวยการทะเบียนกลางอาจขยายเวลาออกไปตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกิน 7 วัน นับแต่เวลาตายหรือเวลาพบ

2.3 เมื่อมีคนเกิดหรือคนตาย ผู้ทำคลอดหรือผู้รักษาพยาบาลต้องออกหนังสือรับรองการเกิดหรือการตายตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดให้แก่ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งตาม 1.1 1.2 2.1 หรือ 2.2 ข้างต้น

3. การสมรส ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 บัญญัติว่า “การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น” ถ้าไม่จดทะเบียน กฎหมายไม่ถือว่ามีการสมรส

4. การหย่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1514 การหย่านั้นทำได้ 2 วิธีคือ

4.1 การหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย

มาตรา 1515 บัญญัติว่าจะสมบูรณ์ต่อเมื่อสามีและภริยาได้จดทะเบียนการหย่าแล้ว

4.2 การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล การหย่าโดยคำพิพากษาของศาลจะมีผลนับตั้งแต่วันที่คำ

พิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการ โดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้ว (มาตรา 1511 และ 1512)

5. การเพิกถอนการสมรส จะมีได้โดยคำพิพากษาของศาลเท่านั้น (มาตรา 1501) การสมรสที่ได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนนั้น ให้ถือว่าสิ้นสุดลงในวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้าง เป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการ โดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการเพิกถอนการสมรสนั้นแล้ว (มาตรา 1511)

6. การรับบุตรบุญธรรม บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้นั้นต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี (มาตรา 1598/19) การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้จะเป็นบุตรบุญธรรมนั้นเป็นผู้เยาว์ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมก่อน (มาตรา 1597/27)

7. การเลิกรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้ว จะเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยความตกลงกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้ ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดาและมารดา การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย (มาตรา 1598/31)

8. การรับรองบุตร ตามมาตรา 1547 เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน ย่อมเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ในกรณีต่อไปนี้

8.1 บิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับตั้งแต่วันสมรส

8.2 บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร จะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนับตั้งแต่วันจดทะเบียน

8.3 ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ทั้งนี้ จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการ โดยสุจริตไม่ได้ เว้นจะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษา (มาตรา 1557)

ความสามารถ

1. ความสามารถในการมีสิทธิ ทุกคนที่เกิดมาไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ผู้หญิงหรือผู้ชาย ยากจนหรือร่ำรวย ย่อมมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน แต่สิทธิบางอย่างบุคคลจะมีได้ต่อเมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ที่กำหนด เช่น ผู้เยาว์มีสิทธิที่จะทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์แล้ว

2. ความสามารถในการใช้สิทธิ บุคคลที่หย่อนความสามารถ หรือถูกกฎหมายจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิมี 3 ประเภทคือ

1. ผู้เยาว์

2. คนไร้ความสามารถ

3. คนเสมือนไร้ความสามารถ

ผู้เยาว์

ผู้เยาว์ คือ ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เป็นผู้ที่ยังอ่อนในด้านสติปัญญา ความคิด และร่างกาย ผู้เยาว์ไม่สามารถทำนิติกรรมได้ตามลำพังตนเอง เพราะขาดความรู้ ความชำนาญ ถ้าปล่อยให้ผู้เยาว์ทำนิติกรรมได้ตามลำพังตนเองแล้ว อาจจะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความรู้ ความสามารถดีกว่าทำการเอาเปรียบได้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เยาว์

การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์

1. บรรลุนิติภาวะ โดยอายุ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 19)
2. บรรลุนิติภาวะ โดยการสมรส ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้น ได้ทำเมื่อชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้ว (มาตรา 20 และ 1448)

ผู้เยาว์ทำนิติกรรม

มาตรา 21 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” จะเห็นได้ว่าผู้เยาว์จะทำนิติกรรม จะต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน เช่น ผู้เยาว์ต้องการเช่าบ้าน 1 หลัง ต้องการกู้เงินจากบุคคลอื่น หรือต้องการซื้อรถยนต์ 1 คัน ผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน

ผู้แทนโดยชอบธรรม

1. ผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตร (มาตรา 1569) ผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่บิดามารดาของบุตร (มาตรา 1566)
2. ผู้ปกครอง ถ้าผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ก็อาจมีการตั้งผู้อื่นเป็นผู้ปกครองได้ (มาตรา 1585) ผู้ปกครองนั้นให้ตั้งโดยคำสั่งศาลเมื่อมีการร้องขอของญาติของผู้เยาว์ อัยการ หรือผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายทีหลังได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ปกครอง (มาตรา 1586)

การให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม

นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนี้อาจสมบูรณ์ได้ด้วยการให้สัตยาบัน การให้สัตยาบันคือการรับรองว่านิติกรรมนั้นมีผลสมบูรณ์ เช่น ผู้เยาว์ซื้อรถยนต์ 1 คัน โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม นิติกรรมเป็นโมฆียะต่อมาผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ให้สัตยาบัน ทำให้นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นกลายเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ อาจจะสมบูรณ์ได้อีกทางหนึ่งคือโดยอายุความ ในกรณีดังนี้ (มาตรา 181)

1. ไม่มีการบอกล้างโมฆียะกรรมนี้ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้
 2. ไม่มีการบอกล้างโมฆียะกรรมนี้ภายในกำหนด 10 ปี นับแต่เวลาที่ได้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ
- นิติกรรมที่ผู้เยาว์สามารถทำได้ตามลำพังตนเอง

ตามปกติแล้วผู้เยาว์จะทำนิติกรรมต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ถ้าไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมแล้ว จะทำให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ แต่มีนิติกรรมบางประเภทที่ผู้เยาว์สามารถทำได้ตามลำพังตนเอง และมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย โดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม นิติกรรมเหล่านี้มีดังนี้คือ

1. นิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์ได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือนิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง (มาตรา 22)

1.1 นิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์ได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง เช่น นาย ก. มอบเงินให้เด็กชาย ข. ผู้เยาว์ 20,000 บาท โดยไม่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน เด็กชาย ข. สามารถทำสัญญารับเงินจำนวนนี้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะสัญญาให้เงินนี้ผู้เยาว์เป็นผู้ได้รับประโยชน์ฝ่ายเดียว ผู้เยาว์ไม่เสียประโยชน์เลย แต่ถ้าสัญญานี้มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพันแล้ว ผู้เยาว์ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน เช่น นาย ก. ให้เงินเด็กชาย ข. โดยมีเงื่อนไขว่า เมื่อนาย ก. แก่ชรา เด็กชาย ข. ต้องมาเลี้ยงดูนาย ก. เช่นนี้ถ้าเด็กชาย ข. ต้องการรับเงินนั้น จะต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน

1.2 นิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง เช่น เด็กชาย ข. ผู้เยาว์เป็นหนี้นาย ก. อยู่ 10,000 บาท ต่อมานาย ก. ต้องการจะปลดหนี้รายนี้ให้เด็กชาย ข. ซึ่งจะทำให้หนี้รายนี้ระงับสิ้นไป สัญญาปลดหนี้รายนี้เด็กชาย ข. ไม่ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะเป็นสัญญาที่ทำให้เด็กชาย ข. หลุดพ้นจากการที่จะต้องชำระหนี้ให้กับนาย ก.

2. นิติกรรมที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว (มาตรา 23) นิติกรรมเช่นนี้ผู้เยาว์ทำได้เองโดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม เช่น การรับรองบุตร

ตัวอย่าง ผู้เยาว์อายุ 19 ปีมีบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย 1 คน ผู้เยาว์จะจดทะเบียนรับรองบุตรคนนี้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม

3. นิติกรรมซึ่งเป็นการสมแก้ฐานานุรูป และจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควรของผู้เยาว์

ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก้ฐานานุรูปแห่งตน และเป็นการอันจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร (มาตรา 24) เช่น ผู้เยาว์เป็นนักเรียนต้องซื้อเครื่องเขียนแบบเรียน ต้องซื้อเสื้อผ้า รองเท้าเพื่อใส่ไปโรงเรียน การซื้อเช่นนี้เป็นการสมแก้ฐานานุรูปของผู้เยาว์ และเป็นการจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร แต่ถ้าผู้เยาว์ต้องการซื้อรถยนต์เพื่อขับไปโรงเรียน ถ้าเป็นสิ่งที่เกินฐานะและเกินความ จำเป็นแล้ว ผู้เยาว์จะต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน

4. ผู้เยาว์ทำพินัยกรรม

ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม (มาตรา 25) ถ้าผู้เยาว์ทำพินัยกรรมโดยมีอายุไม่ถึง 15 ปีบริบูรณ์ พินัยกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ (มาตรา 1703)

5. ผู้เยาว์ประกอบธุรกิจการค้าหรือทำสัญญาเป็นลูกจ้าง

ในกรณีผู้เยาว์ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่น หรือในการทำสัญญาเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงาน

นั้นต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา 27)

คนไร้ความสามารถ

มาตรา 28 วรรค 1 บัญญัติว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใดถ้าคู่สมรสที่ดี ผู้บุพการีกล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวดที่ดี ผู้สืบสันดานกล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อก็ดี ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์ที่ดี ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้น อยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการที่ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้” จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่าบุคคลที่จะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น จะต้องเป็นบุคคลวิกลจริต และการวิกลจริตนั้นจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. ต้องเป็นอย่างมาก คือ วิกลจริตชนิดที่พูดจาไม่รู้เรื่อง ไม่มีความรู้สึกผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่รู้สึกตัวว่าทำอะไรลงไปบ้าง

2. เป็นอยู่ประจำ คือ วิกลจริตอยู่สม่ำเสมอ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นอยู่ตลอดเวลา อาจมีเวลาที่มีสติอย่างคนธรรมดาบางเวลา ในเวลาต่อมาเกิดวิกลจริตอีก เช่นนี้เรื่อยไป บุคคลวิกลจริตที่เป็นอย่างมากและเป็นอยู่ประจำ เช่นนี้ กฎหมายต้องการให้ความคุ้มครอง เพราะมิฉะนั้นจะถูกบุคคลอื่นเอารัด เอาเปรียบ ทำให้เป็นที่เสียหายแก่ทรัพย์สินของบุคคลวิกลจริตได้

➤ บุคคลที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ

บุคคลวิกลจริตที่มีลักษณะเป็นอย่างมากและเป็นอยู่ประจำ อาจถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ บุคคลที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถได้แก่

1. คู่สมรส
2. ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด
3. ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
4. ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
5. ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่
6. พนักงานอัยการ

บุคคล 6 ประเภทนี้เท่านั้นที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ลง ป้าน้ำ อา ปี่ น่อง ของบุคคลวิกลจริตไม่มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งใน 6 ประเภทนี้ร้องขอต่อศาล ศาลจะใช้ดุลยพินิจได้ส่วน ถ้ามีหลักฐานเพียงพอและมีเหตุผลสมควรแล้ว ศาลก็จะสั่งให้บุคคลวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ และให้โฆษณาคำสั่งของศาลที่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนี้ลงในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้ทราบทั่วกัน การเป็นคนไร้ความสามารถเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถ

1. ต้องอยู่ในความอนุบาล บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล (มาตรา 28 วรรค 2) ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถได้แก่

1.1 ผู้เยาว์เป็นคนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมเป็นผู้อนุบาล (มาตรา 1569) ผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่บิดามารดาของบุตร (มาตรา 1566) ถ้าผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ผู้ปกครองย่อมเป็นผู้อนุบาล หรือศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้อื่นซึ่งมิใช่ผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองเป็นผู้อนุบาลก็ได้ (มาตรา 1569/1)

1.2. บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะและไม่มีคู่สมรสเป็นคนไร้ความสามารถ ให้บิดา มารดา หรือบิดาหรือมารดาเป็นผู้อนุบาลแล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น (มาตรา 1569/1)

1.3. สามีหรือภรรยาเป็นคนไร้ความสามารถ ภรรยาหรือสามีย่อมเป็นผู้อนุบาล แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอ และถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลก็ได้

2. ถูกกฎหมายจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรม มาตรา 29 บัญญัติว่า “การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ได้กระทำการ การนั้นเป็นโมฆียะ” การใด ๆ ตามมาตรานี้คือนิติกรรมนั่นเอง คนไร้ความสามารถทำนิติกรรมใด ๆ ไม่ได้เลย ต้องให้ผู้อนุบาลทำแทนทั้งสิ้น ถ้าคนไร้ความสามารถทำนิติกรรม นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ ผู้อนุบาลที่ศาลตั้งไม่อาจจะให้ความยินยอมหรือให้คำอนุญาตใด ๆ แก่คนไร้ความสามารถไว้ล่วงหน้าได้ นอกจากจะบอกกล่าวหรือให้สัตยาบันภายหลังที่คนไร้ความสามารถได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นแล้ว เป็นการตัดอำนาจจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของคนไร้ความสามารถ แม้จะซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นสำหรับประทั้งชีวิตก็ไม่มีความสามารถที่จะทำได้ ถ้าฝ่าฝืนทำไปการนั้นเป็นโมฆียะ เพราะไม่มีกฎหมายยกเว้นไว้เหมือนผู้เยาว์

แต่ถ้าเป็นกรณีที่คนไร้ความสามารถทำละเมิด คนไร้ความสามารถต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด โดยผู้อนุบาลต้องรับผิดชอบด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น (มาตรา 429) เช่น คนไร้ความสามารถไปทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น คนไร้ความสามารถนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย การทำละเมิดนั้นไม่โมฆียะ คนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมไม่ได้ ถ้าคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมขึ้น พินัยกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ (มาตรา 1704) และคนไร้ความสามารถทำการสมรสไม่ได้ถ้าฝ่าฝืนการสมรสย่อมตกเป็นโมฆะ (มาตรา 1449 และ 1495)

ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถ

มาตรา 31 บัญญัติว่า “ถ้าเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว และบุคคล ผู้นั้นเองหรือบุคคลใด ๆ ดังกล่าวมาในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา” จากมาตรา 31 จะเห็นได้ว่าการเป็นคนไร้ความสามารถสิ้นสุดลงเมื่อเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว เช่น คนไร้ความสามารถกลับมีสติดังเดิม หายจากการเป็นคนวิกลจริต ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลถอนคำสั่งการเป็นคนไร้ความสามารถมีดังนี้

1. คนไร้ความสามารถนั้นเอง เมื่อหายจากวิกลจริต
2. คู่สมรส
3. ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด

4. ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
5. ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
6. ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่
7. พนักงานอัยการ

เมื่อบุคคลดังกล่าวไปร้องขอต่อศาลแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าคนไร้ความสามารถนั้นหายจากการเป็นบุคคลวิกลจริตแล้ว ศาลต้องมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิมที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถเสีย และคำสั่งของศาลเพิกถอนคำสั่งเดิมนี้นี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา การสิ้นสุดของการเป็นคนไร้ความสามารถเริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิม

คนเสมือนไร้ความสามารถ

มาตรา 32 บัญญัติว่า “บุคคลใดมีกายพิการ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือประพฤติดุร้ายสุร่ายเสเพล เป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น จนไม่สามารถจะจัดทำการงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้” จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่าการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

1. มีเหตุบกพร่องบางอย่าง เหตุบกพร่องที่ศาลอาจสั่งให้บุคคลเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้แก่
 - 1.1 กายพิการ ไม่ว่าส่วนไหนของร่างกายจะพิการก็ได้ เช่น หูหนวก ตาบอด เป็นใบ้ แขนขาด ขาขาด ซึ่งอาจเป็นมาโดยกำเนิด หรือเกิดขึ้นภายหลัง เช่น เกิดจากอุบัติเหตุ โรคภัยไข้เจ็บ หรือชรภาพ
 - 1.2 จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หมายถึงบุคคลที่จิตผิดปกติ สมองพิการ แต่ยังไม่ถึงขั้นวิกลจริต ยังมีความคิดคำนึงอยู่บ้าง และสามารถทำกิจกรรมหลายอย่างได้ด้วยตนเอง
 - 1.3 ประพฤติดุร้ายสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา ชอบใช้จ่ายฟุ่มเฟือย หรือใช้จ่ายเงินเกินกว่าฐานะอยู่เป็นประจำ ซึ่งทำให้ทรัพย์สินสมบัติร่อยหรอลงไปทุกวัน ในที่สุดก็จะหมดตัว และการใช้จ่าย ดังกล่าวไม่เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ถ้านาน ๆ จ่ายสักครั้งหนึ่ง เช่น จัดงานเลี้ยงฉลองวันเกิด ซึ่งปีหนึ่งจัดครั้งหนึ่งไม่ถือว่าเป็นการประพฤติดุร้ายสุร่าย
 - 1.4 ติดสุรายาเมา เช่น ดื่มสุราจัด เมตตลอดเวลา ติดฝิ่น เฮโรอีน เป็นประจำจนละเว้นเสียไม่ได้ ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ความรู้สึกผิดชอบลดน้อยลงไป
 - 1.5 มีเหตุอื่นทำนองเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้วใน 1.1 – 1.4
2. ไม่สามารถจะจัดทำการงานโดยตนเองได้หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนหรือครอบครัว เพราะเหตุบกพร่องดังกล่าวเมื่อมีเหตุบกพร่อง 5 ประการดังกล่าวแล้ว บุคคลนั้นยังต้องไม่สามารถจะจัดทำการงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว ถ้าบุคคลนั้นสามารถจัดทำการงานของตนเองได้ ก็ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เช่น

นาย ก. มีกายพิการหรือติดสุราขามา แต่นาย ก. สามารถทำงานของตนเองได้เป็นปกติไม่เกิดความเสียหาย เช่นนี้นาย ก. ก็ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

บุคคลที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

บุคคลที่มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งให้บุคคลที่มีเหตุบกพร่อง และไม่สามารถจะจัดทำงานโดยตนเองได้ตามมาตรา 32 เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คือบุคคลตามมาตรา 28 ซึ่งได้แก่

1. คู่สมรส
2. ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด
3. ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
4. ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
5. ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่
6. พนักงานอัยการ

เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งใน 6 ประเภทร้องขอต่อศาลแล้วศาลจะไต่สวนคำร้อง เมื่อปรากฏความจริงตามคำร้อง ศาลจะสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และคำสั่งของศาลนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้ทราบ การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ผลของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

1. ต้องอยู่ในความพิทักษ์ บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ (มาตรา 32 วรรค 2) ผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถได้แก่

1.1 ผู้เยาว์เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมเป็นผู้พิทักษ์ (มาตรา 1569) ผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่บิดามารดาของบุตร (มาตรา 1566) ถ้าผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ผู้ปกครองย่อมเป็นผู้พิทักษ์ หรือศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้อื่นซึ่งมิใช่ผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองเป็นผู้พิทักษ์ก็ได้

1.2 บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะและไม่มีคู่สมรสเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถให้บิดามารดา หรือบิดาหรือมารดาเป็นผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น (มาตรา 1569/1)

1.3 สามีหรือภรรยาเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถภรรยาหรือสามีย่อมเป็นผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอ และถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้พิทักษ์ก็ได้ (มาตรา 1463)

2. ไม่สามารถทำนิติกรรมบางชนิด ตามหลักทั่วไป ถือว่าคนเสมือนไร้ความสามารถมีความสามารถเป็นหลัก ความไม่สามารถหรือหย่อนความสามารถเป็นข้อยกเว้น คือคนเสมือนไร้ความสามารถทำนิติกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้นนิติกรรมบางประเภทที่กำหนดไว้ในมาตรา 34 ถ้าคนเสมือนไร้ความสามารถจะทำนิติกรรมดังกล่าว ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์เสียก่อน มิฉะนั้นแล้วนิติกรรมนั้นจะเป็นโมฆะ ส่วนตัวผู้พิทักษ์ก็ยังมีอำนาจเพียงให้ความยินยอมเท่านั้น จะกระทำการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถไม่ได้ นิติกรรมที่กำหนดไว้ในมาตรา 34 ได้แก่

- 2.1 นำทรัพย์สินไปลงทุน
- 2.2 รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน คืนเงินหรือทุนอย่างอื่น
- 2.3 กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- 2.4 รับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระหนี้
- 2.5 เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 6 เดือนหรืออสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 3 ปี
- 2.6 ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอสมควรแก่ฐานานุรูป เพื่อการกุศล การสังคม หรือตามหน้าที่
ธรรมจรรยา
- 2.7 รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้ โดยเสน่หา
- 2.8 ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มา หรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ หรือใน
สังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- 2.9 ก่อสร้างหรือดัดแปลงโรงเรียนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือซ่อมแซมอย่างใหญ่
- 2.10 เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอ
ถอนผู้พิทักษ์
- 2.11 ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

3. ถ้ามีกรณีอื่นใดนอกจากที่กล่าวใน 2. ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจจัดการไปในทางเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว ในการสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถหรือเมื่อผู้พิทักษ์ร้องขอในภายหลัง ศาลมีอำนาจสั่งให้คนเสมือนไร้ความสามารถนั้นต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำการนั้นได้

4. ในกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวใน 2. หรือ 3. ได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการนั้นแทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้นับบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้อนุบาลมาใช้บังคับแก่ผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

➤ สิ้นสุดของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถสิ้นสุดลง เมื่อเหตุที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว เช่น คนเสมือนไร้ความสามารถมีจิตเป็นปกติ หรือไม่ประพฤตสุรุยสุร้าย หรือไม่ติดสุรายาเมาต่อไป และสามารถประกอบกิจการงานโดยตนเองได้ ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลถอนคำสั่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถมีดังนี้

1. คนเสมือนไร้ความสามารถนั่นเอง เมื่อเหตุที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว
2. คู่สมรส

3. ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด
4. ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
5. ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์
6. ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่
7. พนักงานอัยการ

เมื่อบุคคลดังกล่าวไปร้องขอต่อศาลแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าเหตุที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ศาลต้องมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิมที่ให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเสีย และคำสั่งของศาลเพิกถอนคำสั่งเดิมนี้นี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา การสิ้นสุดของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิม

2. นิติบุคคล

บุคคลคือสิ่งที่สามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย มนุษย์ทุกคนเป็นบุคคล แต่บุคคลมิใช่มีแต่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น ยังมีสิ่งอื่นที่เป็นบุคคลด้วย สิ่งนั้นคือนิติบุคคล นิติบุคคลประกอบไปด้วย

1. คณะบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย เช่น ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม กระทรวง ทบวง กรม วัด เป็นต้น

2. กิจการหรือกองทรัพย์สินที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น มูลนิธิ เป็นต้น

นิติบุคคลนี้สามารถมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้ เช่น ทำนิติกรรมสัญญา เป็นลูกหนี้ เจ้าหนี้ หรือดำเนินคดีในศาลได้ การที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้สิ่งอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้นั้น ก็เพราะสิ่งเหล่านั้นมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กิจการบางอย่างมนุษย์ไม่สามารถทำได้โดยลำพังคนเดียว ต้องร่วมมือร่วมแรงกันหลายคนเป็นคณะบุคคล และถ้าไม่มีสภาพบุคคลแล้วก็ไม่สามารถที่จะทำกิจการต่าง ๆ ได้ โดยสะดวก นิติบุคคลนี้จะมีสิทธิและหน้าที่แตกต่างหากจากสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่รวมเป็นคณะ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในทรัพย์สินนั้น

คณะบุคคล หรือกองทรัพย์สินนั้นมิได้เป็นนิติบุคคลเสมอไป การที่จะเป็นนิติบุคคลได้ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ ดังที่มาตรา 65 บัญญัติไว้ว่า “นิติบุคคลจะมีขึ้น ได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าให้เป็นนิติบุคคล ก็จะเป็นนิติบุคคลไม่ได้ เช่น ครอบครัวไม่ถือว่าเป็นนิติบุคคล นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. **ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว** ห้างหุ้นส่วนคือการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้จากกิจการที่ทำนั้น (มาตรา 1012) ห้างหุ้นส่วนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 1.1 **ห้างหุ้นส่วนสามัญ** คือห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนี้ทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัด (มาตรา 1025) ห้างหุ้นส่วนสามัญนี้จะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งรวมกันเข้าเป็นห้างหุ้นส่วนนั้น

1.2 ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่งซึ่งมีผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่สองจำพวกดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ (มาตรา 1077)

1.2.1 ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีความรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้นจำพวกหนึ่ง และ

1.2.2 ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดจำนวนอีกพวกหนึ่งอันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น กฎหมายบังคับว่าต้องจดทะเบียน (มาตรา 1078) เมื่อจดทะเบียนแล้ว ก็เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งรวมกันเข้าเป็นห้างหุ้นส่วนนั้น

2. บริษัทจำกัด คือบริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน โดยผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ (มาตรา 1096) บริษัทจำกัดกฎหมายบังคับว่าต้องจดทะเบียน (มาตรา 1111) เมื่อจดทะเบียนแล้วก็ เป็น นิติบุคคล

3. สมาคม คือ การที่บุคคลหลายคนตกลงเข้ากัน เพื่อทำการอันใดอันหนึ่งร่วมกันอัน มิใช่เป็นการหาผลกำไรมาแบ่งปันกัน การก่อตั้งสมาคมเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ (มาตรา 78) สมาคมที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล (มาตรา 83) เช่น สมาคมศิษย์เก่าวิทยาลัยพณิชยการบางนา เป็นต้น

4. มูลนิธิได้รับอำนาจแล้ว มูลนิธิได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์ เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาประโยชน์มาแบ่งปันกัน และได้จดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ การจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิ ต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใดนอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ นั้นเอง (มาตรา 110) มูลนิธิที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล (มาตรา 122) เช่น มูลนิธิวิทยาลัยพณิชยการบางนา เป็นต้น

➤ นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายอื่นๆ

นอกจากจะมีนิติบุคคล 4 ประเภทตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมีนิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ๆ อีก เช่น

– สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม จังหวัด เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

– วัด เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

– บริษัทมหาชนจำกัด เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535

– เมืองพัทยา เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521

– สหกรณ์ที่จดทะเบียนแล้ว เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542

– พรรคการเมืองที่จดทะเบียนแล้ว เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

– องค์การมหาชน เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540
- เทศบาล เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2486
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514
- สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

➤ สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล

โดยหลักทั่วไป นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา คือมีชื่อ มีสัญชาติ มีภูมิลำเนา มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เป็นเจ้าหนี้ ลูกหนี้ได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่นิติบุคคลถูกก่อตั้งขึ้นมาเพื่อประกอบกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น และนิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจอย่างมนุษย์ กฎหมายจึงได้จำกัดอำนาจของนิติบุคคลไว้ 2 ประการคือ

1. ต้องดำเนินการตามขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ มาตรา 66 บัญญัติว่า “นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง” เมื่อได้กำหนดอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งแล้ว จะดำเนินการนอกอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ไม่ได้ เช่น บริษัทจำกัดแห่งหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจะทำการค้าขายข้าว บริษัทจำกัดนี้ย่อมมีสิทธิค้าขายข้าวเท่านั้น จะไปค้าขายรถยนต์ไม่ได้ เพราะเป็นการนอกวัตถุประสงค์

2. ไม่สามารถมีสิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นไปได้เฉพาะบุคคลธรรมดา มาตรา 67 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นไปได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น” นิติบุคคลเป็นสิ่งที่กฎหมายสมมุติขึ้น นิติบุคคลไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้นสิทธิบางอย่างที่มนุษย์มีได้แต่นิติบุคคลมีไม่ได้ เช่น ไม่สามารถทำการสมรส เป็นบิดามารดาบุตร เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่มีสิทธิในทางการเมือง ไม่ต้องรับราชการทหาร ไม่อาจถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ

.....

กระบวนการยุติธรรม

มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า วิธีดำเนินการให้ ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและ ให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายแก่บุคคลโดยบุคลากรและองค์กร หรือ สถาบันต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่บริหารงาน ยุติธรรม ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ ศาลกระทรวง ยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ อีกความหมายหนึ่ง กระบวนการยุติธรรม หมายถึง การดำเนินการคดีเมื่อมีข้อพิพาท เกิดขึ้น ระหว่างผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน มีการสืบสวนหาข้อเท็จจริงกับผู้กระทำผิด จนถึงการฟ้องร้อง ต่อศาลทั้งในกรณีของคดีแพ่งและคดีอาญา และมีผู้รู้ให้ความหมายกระบวนการยุติธรรมไว้อีกหลายท่านซึ่งมี ความคล้ายคลึงกัน

สามารถกล่าว โดยสรุปได้ว่า “กระบวนการยุติธรรม” หมายถึง วิธีที่รัฐให้ความยุติธรรมแก่พลเมืองผู้มี ธรรมดาโดย ผ่านองค์กร สถาบันต่างๆ และบุคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้ กระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทาง แพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแรงงาน กระบวนการ ยุติธรรมในศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง และ กระบวนการยุติธรรมในศาลภาษีอากร

1. กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิด ทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษจะต้องกระทำ อย่างไร บทบัญญัติที่ กำหนดวิธีดำเนินคดีอาญามีอยู่ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

องค์กร บุคลากรที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา

คือ 1.1 องค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.1.1 พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ เป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดองค์กรหนึ่งใน กระบวนการยุติธรรมทาง อาญา เพราะเป็นหน่วยงานแรกที่รับผิดชอบต่อการบวนการยุติธรรมก่อนที่คดี หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น จะผ่านไป ยังพนักงานอัยการ และเข้าสู่การพิจารณาของศาล ตำรวจเป็นผู้จับกุม ผู้กระทำความผิด และทำการรวบรวม พยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนแล้วส่งเรื่องหรือสำนวน สอบสวนให้พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นทนายของ แผ่นดิน ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อศาลพิพากษาลงโทษ แล้ว เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในเรือนจำ เพื่ออบรม ดัดนิสัย และฝึกอาชีพต่อไป

1.1.2 ทนายความ เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม คือ เข้ามาว่า ความแตกต่างให้แก่คู่ความไม่ว่าจะ เป็นโจทก์หรือจำเลย ทนายความเป็นผู้ประกอบอาชีพกฎหมายโดย อิสระ ทนายความจะให้คำปรึกษาหรือ ดำเนินคดีแทน โดยคิดค่าบริการจากลูกความ ทนายความจึงเป็น บุคคลสำคัญคนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นผู้รู้กฎหมาย และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ คู่ความในการดำเนินคดีในศาล การกระทำของทนายในศาล มีผลเท่ากับคู่ความทำเอง

1.1.3 พนักงานอัยการ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งดำเนินคดีต่อจากพนักงาน สอบสวน เมื่อพนักงาน สอบสวนได้สอบสวนคดีเสร็จแล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ เพื่อฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต่อไป พนักงานอัยการจึงเปรียบเสมือนทนายของ แผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ใน การดำเนินคดีในนามของรัฐ